

Veselin Vukotić

NA DRINI ĆUPRIJA

Mnogi me eksperti u Crnoj Gori svojim izjavama i ponašanjem upravo podsjećaju na fenomen navodne lakoće razumijevanja misli u romanu „Na Drini ćuprija“! Svakodnevno prelaziti preko mosta na Drini, dovoljno je da znamo što je Andrić mislio da kaže u romanu.

Samozadovoljstvo vodi do toga da je za očekivati da se Andrić proglasi plagijatorom te da Nobelova nagrada pripada njima – šetačima!

Prihvatio sam poziv „Vijesti“ da u okviru kolumne iznosim neke od svojih stavova vezano za našu zbilju.

Kolumna se zove Eⁿ! Cilj mi je da na popularan način ukažem na složenost razumijevanja ekonomije kao nauke, struke i prakse! Da bi se razumjela ekonomija, ekonomske pojave i posebno procesi, potrebno je posjedovati znanje o suštini ekonomije, o esencijalnim principima ekonomije i mehanizmima ekonomskog djelovanja. Uz to, ako pođemo od Hajekovog mišljenja da je „znanje iskustveno“, onda ono traži i određenu praksu, jer niko nije naučio da pliva na obali! ***Ipak, ekonomija se ne može objasniti samo ekonomijom.*** Ekonomske pojave su pod uticajem niza neekonomskih pojava: kulture, politike, prava, biologije, posebno tehnologije. Upravo Eⁿ treba da ukaže na potrebu razumijevanja međuzavisnosti između ekonomske pojave (E) i neke ne-ekonomske pojave (n). Razumije se, da bi se ova veza mogla suštinski shvatiti treba posjedovati i neka specijalistička znanja iz npr. matematike, statistike, ekonometrije, makromodeliranja i sl.

Da bi se ta složenost veza razumjela, nije dovoljan tzv. zdrav razum. Upravo Ajnštajn (čija formula $E=mc^2$ je inspiracija ove kolumne) je rekao da je zdrav razum skup predrasuda koje smo stekli do svoje 18-te godine života. Zdravorazumske predrasude su plodno tle površnosti i lakoće sveznalaštva! Kako se toga oslobađati, a mnogo ga je na našoj „javnoj“ sceni...

Zaista, zdravorazumsko shvatanje (zarobljenost predrasudama) ekonomije i ekonomske prakse je prisutno ne samo među ljudima koji nemaju ili su izgubili svoju struku, već nažalost i među samim ekonomistima. Tu varku razvija činjenica da svako od nas svakodnevno živi sa ekonomijom, pa to kod ljudi nekritičkog duha i bez osjećaja profesionalne odgovornosti stvara iluziju da razumiju ekonomiju, štaviše sebe smatraju stručnjacima za ekonomiju! Ustvari radi se najčešće o ekonomskim vračarama! Kao i u medicini, i u ekonomiji mnogi ljudi vjeruju vračarama! Ali, to je njihov izbor! Mnogi eksperti me podsjećaju na vic u kojem na pitanje da li si čitao roman „Na Drini ćuprija“ čovjek odgovara: „Čuj, bolan – čitao... Ja hod'o po njoj!“. Shodno ovom prilazu analizi zbilje da bi bili ekspert za misli i djelo Iva Andrića, dovoljno je da svaki dan šetate mostom na Drini. Shodno toj logici, da biste bili ekspert za ekonomiju dovoljno je svaki dan nešto kupite u prodavnici.

Razumijevanje ekonomije podrazumijeva otkrivanje nevidljivih međuzavisnosti i odnosa, sistema složenih veza unutar ekonomije i između ekonomije i drugih oblasti! Kako uočiti te nevidljive veze i odnose? Kako vidjeti to nevidljivo koje je zapravo suština onoga što je vidljivo kao pojavno? Kako vidjeti suštinu pojavnog? ***Zašto kažemo da oko gleda, a um vidi?***

Da li npr. između shvatanja i razumijevanja ekonomije i svakodnevnih zaklinjućih izjava, kao npr. evroatlanske integracije, informatička ekonomija, demokratija, slobodno društvo, i sl. postoji neka misaona konzistentnost? Da li se npr. može govoriti o zatvorenoj, protekcionističkoj ekonomiji i tražiti evroatlantske integracije? Da li se možemo zalagati za globalizaciju i tražiti ekonomsku politiku Vlade, kao i prije tridesetak godina, prije Bila Gejtsa?

Da li možemo govoriti o potrebi da budemo u kupu evropskih šampiona, a da trening (bez obzira o kojem se sportu radi) shvatimo veoma relaksirano, neobavezno i beznaporno? Da li je moguć globalno priznat rezultat uz zadržavanje lokalnog nerada?

Da li se u ovom kontekstu međuzavisnosti mora posmatrati i ekonomija, ili će ona i dalje misaono ostati zatvorena u „kejnzijskoj kadi“?

Da li je npr. praksa ekonomije, a i njena suština ista kada je informacije prenosio golub-pismonoša, ili danas kada ih prenosi internet? Da li je ekonomija i praksa ekonomije ista kada je vodi država i njeni plansko-distributivni organi ili kada je ona zasnovana na slobodnom globalnom tržištu? Ovo je otprilike isto kao i vožnja kajacom u brznoj planinskoj rijeci i u nekoj većoj bari! Da li možemo da toliko govorimo o ulasku u Evropsku uniju, a da pri tome zadržavamo shvatanje ekonomije i svojine kao lokalnih, zatvorenih, politički zavisnih aktivnosti? Da li možemo govoriti o integraciji naše ekonomije sa evropskom, a donositi važne odluke brzinom puža, čija je brzina u informatičkom društvu sinonim za tzv. papirnate analize i beskrajne diskusije?

Želio sam da ukažem na sve prisutniji i sve smolastiji problem, bolje reći **način razmišljanja** koji je sličan fenomenu navodne lakoće razumijevanja misli u romanu „Na Drini ćuprija“! Zašto čitati, kad svaki dan hodam po ćupriji? Zar svakodnevno prelaziti preko mosta na Drini nije dovoljno da znamo što je Andrić mislio da kaže u romanu? Samozadovoljstvo vodi do toga da je za očekivati da se Andrić proglasi plagijatorom te da Nobelova nagrada pripada njima – šetačima!

Ljudsko neznanje je neograničeno! A, ljudska glupost - neograničeno opasna!

Samo otvorena Crna Gora i izlazak svih na globalnu pozornicu može da stvori na domaćoj sceni kriterijume za razlikovanje znanja od sveznalaštva, rada od privida rada, istinskog postignuća od samoreklamerstva. Upravo borba za te kriterijume je jedno od praktičnih uporišta potrebe liberalizma za koji se zalažem.